

رسانه مارلوار

كتاب مقدماتي

Shiraz-Beethoven.ir

نوشته و گردآوری: سروش یغمایی

پیشگفتار

تا نگردن آشنا زین پرده رمزی نشنوی..

آموزش موسیقی ایرانی به ویژه در زمینه‌ی آموزش «تار و سه تار» در یکصد سال گذشته، مقامات با ورود صنعت چاپ و گسترش آن، وارد مرحله‌ی جدیدی شده است و استادان موسیقی هر یک به فراخور دانش و تجربه‌ی خود، تألیفاتی داشته‌اند. «دستور تار» نوشته‌ی استاد علینقی وزیری را می‌توان اولین تلاش جدی برای مدون کردن آموزش تار و سه تار در ایران به حساب آورد که بر مبنای فواصل موسیقی غربی، تکیه بر هارمونی و تمرين‌های دو صدایی با الگوهایی کاملاً غربی نوشته شده‌است. «دستور مقدماتی تار و سه تار هنرستان» نیز به عنوان دومین کتاب آموزشی برای این دو ساز، توسط استادان موسی معروفی و نصرالله زرین پنجه زیر نظر استاد روح الله خالقی در دو جلد نوشته و منتشر شد. در این کتاب‌ها ضمن یادآوری نکاتی که در کتاب «دستور تار» علینقی وزیری بر آن تأکید شده، سعی شده با ارائه‌ی آهنگ‌های بومی از مناطق مختلف ایران، تا حدودی ویژگی ایرانی‌تری به آن داده شود.

در سال‌های گذشته نیز، استادان دیگری اقدام به تألیفاتی در این راستا کرده‌اند که این امر نشان از ناکارآمدی تألیفات گذشته دارد.

نگلزنده بر این باور است همان‌طور که برای یادگیری و شناخت ادبیات پارسی باید از متون فاخر و نثر و نظم کلاسیک ایرانی بهره برد، در آموزش موسیقی نیز باید با ارائه‌ی الگوهایی از آثار گذشتگان، هنرجویان را به موسیقی ایرانی علاقه‌مند و گوش آنان را تربیت کرده و سپس موسیقی را آموزش داد. استادان قدیم، به تجربه دریافتی بودند که بهترین روش برای تدریس موسیقی، ایجاد ذوق یادگیری، تمرين و پیشرفت در هنرجویان است از این رو آنان برای رسیدن به این هدف، از آهنگ‌ها، تصانیف و قطعات موسیقی قدیم ایرانی بهره می‌گرفتند.

آهنگسازان و موسیقیدانان قدیم ایران، برای ساختن تصانیف و آهنگ‌ها، معمولاً شناخت خوبی از موسیقی ردیف دستگاهی و موسیقی نواحی ایران داشتند و در ساختن آثاری از این دست، حتی از

آثار زیبا، بی‌آرایش و ساده‌ی نوازنده‌گان دوره‌گرد و مطرب‌ها که احتیاجی به تقلید از موسیقی‌های بیگانه (عربی، ترکی و غربی) نداشته‌اند استفاده نموده‌اند. این گونه آثار تقریباً همزمان با گرداوری و تدوین ردیف توسط اساتید، ساخته و متداول شده‌اند. چنین آثار دل‌انگیزی که توسط استادان، به همراه ردیف موسیقی دستگاهی به هنرجویان آموزش داده می‌شد، بهترین روش شناخت اساس موسیقی ایرانی و درک هنری آن است. «رسم تار نوازی»، تلاشی است جهت آموزش و شناخت نمونه‌هایی اندک از آثار فاخر موسیقی ایران به هنرجویان. این مجموعه علاوه بر آثار موسیقایی فاخر قدیمی، حاوی دستور آشنایی و شناخت مقدمات نوازنده‌گی «تار» و نکاتی جهت برنامه‌ریزی خوب و نحوه‌ی صحیح تمرین برای هنرجویان است. نتنگاری قطعات این کتاب، بر پایه‌ی روش استفاده شده در کتاب «نتنویسی آموزشی و تحلیلی ردیف میرزا عبدالله» نوشته‌ی استاد داریوش طلایی انجام شده است. در نگارش قطعات نیز، از روشی استفاده شده که با آن بتوان تکنیک‌ها و تزئین‌ها را با علامت‌هایی نشان داد، به طوری که با خطوط ملودی تداخل پیدا نکنند. ضمن اینکه اصل ملودی برای همه‌ی نوازنده‌گان (تار و سه‌تار) و حتی نوازنده‌گان سازهای غیرمضرابی، واضح و قابل اجرا باشد.

در پایان از دوست و هنرمند گرامی، رضا علیزاده که بازبینی این اثر را با دقت تمام انجام داده و مرا صمیمانه یاری کرده‌است، کمال تشکر را دارم.

سروش یغمایی

تهران، خردادماه یکهزار و سیصد و نود هفت خورشیدی

فهرست

۱۲	• علائم و نشانه‌ها
۱۳	• کوک تار

آموزش و شناخت تار

۱۷	• اکول نوازنده‌گی
۱۷	• روش نشستن
۱۸	• شیوه‌ی گرفتن تار
۱۸	• روش گرفتن مضراب
۱۹	• شیوه‌ی مضراب زدن
۲۰	• تکنیک‌های دست چپ روی دسته‌ی تار
۲۱	• ساختار پرده‌بندی تار
۲۲	• پرده‌های تار
۲۳	• نکاتی در مورد پوست تار
۲۴	• روش کوک کردن تار

آشنایی با مبانی تئوری موسیقی

۲۹	• اصطلاحات اولیه
۲۹	• صوت (صدا)
۲۹	- ارتفاع صوت (فرکانس یا توان)
۲۹	- طول موج
۲۹	- شدت (دامنه) صوت
۳۰	- کشش صوت
۳۰	- رنگ صوت (طنین)

۳۰	- نوشه
۳۱	• ابزارهای تولید صدای موسیقایی
۳۱	◦ سازهای ذهنی
۳۱	◦ سازهای بادی
۳۱	◦ سازهای کوبهای
۳۲	• آموزش نت خوانی
۳۲	◦ نام نت‌ها
۳۲	◦ سیستم هجایی
۳۲	◦ سیستم الفبایی
۳۳	◦ حامل
۳۴	◦ - کلید
۳۴	◦ - حامل مضاعف
۳۵	◦ - خطوط تکمیلی یا کمکی
۳۵	◦ - پنهانی صوتی تار و سه تار
۳۵	◦ - ارزش زمانی نت‌ها
۳۶	◦ - نقطه
۳۷	◦ - دونقطه
۳۷	◦ - خط اتحاد
۳۷	◦ - خط اتصال
۳۸	◦ - سکوت
۳۸	◦ - پرده
۳۸	◦ - نیمپرده‌ی کروماتیک
۳۸	◦ - نیمپرده‌ی دیاتونیک
۳۹	• نشانه‌های تغییردهنده‌ی پرده
۳۹	◦ - بمل
۳۹	◦ - کرن
۳۹	◦ - دیز
۳۹	◦ - سری
۳۹	◦ - بکار
۴۰	• نشانه‌های ترکیبی (علائم سرکلید)
۴۰	◦ علامت عرضی
۴۰	◦ نشانه‌های تغییر اکتاو
۴۱	◦ وزن در موسیقی
۴۱	◦ تأکید در موسیقی

۴۱	• میزان.....
۴۱	- خط میزان
۴۱	- نشانه‌های میزان (میزان نما)
۴۲	- انواع میزان
۴۳	- نشانه‌های تکرار میزان
۴۳	- تکرار دو میزان
۴۳	- دو نقطه‌ی تکرار
۴۴	- دل سنیو
۴۴	- بار اول، بار دوم

رسم تارنوازی

۴۷	• آموزش مقدماتی
۴۷	- شناخت پرده‌های سیم اول
۴۸	- شناخت پرده‌های سیم دوم
۴۹	- پلکانی روی سیم اول
۴۹	- پلکانی روی سیم دوم
۵۰	- پلکانی روی سیم دوم و اول
۵۱	- تمرین نتهای چنگ و مضراب چپ
۵۲	- تمرین ریز
۵۴	- تمرین تریل
۵۵	- تمرین پنجه کاری، بم
۵۵	- تمرین پنجه کاری، زیر
۵۶	- زنگوله
۵۸	- چهار مضراب مقدماتی ماهور
۵۹	- مرتضی نی داود
۶۰	- تصنیف «مرغ سحر»
۶۳	- علی اکبر شیدا
۶۴	- تصنیف «صورتگر نقاش»
۶۶	- موسی معروفی
۶۷	- چهار مضراب
۶۸	- حسام السلطنه
۶۹	- تصنیف «عشق تو آتش»
۷۲	- یوسف فروتن

۱۳۰	• تصنیف «اگر دل می بری»
۱۳۲	• تصنیف «بس کن ای دل»
۱۳۵	• نصرالله زرین پنجه
۱۳۶	• تمرین ابوعطای
۱۳۷	• تمرین
۱۳۹	• ای ایران
۱۴۲	• تصنیف «توایی»
۱۴۴	• تصنیف «بهار دلنشیں»
۱۴۶	• تاجالسلطنه
۱۴۷	• تصنیف «تادیده رخت»
۱۴۹	• نغمه
۱۵۱	• علی سلیمی
۱۵۲	• آیریلیق
۱۵۴	• منظمه الحكماء
۱۵۵	• پیش درآمد
۱۵۸	• علی اکبر شهنازی
۱۵۹	• تصنیف «به اصفهان رو»
۱۶۲	• صوفی نامه
۱۶۳	• تصنیف «ای مه من»
۱۶۶	• تصنیف «مکن ای دوست»

آنچه یک نوازنده باید بداند

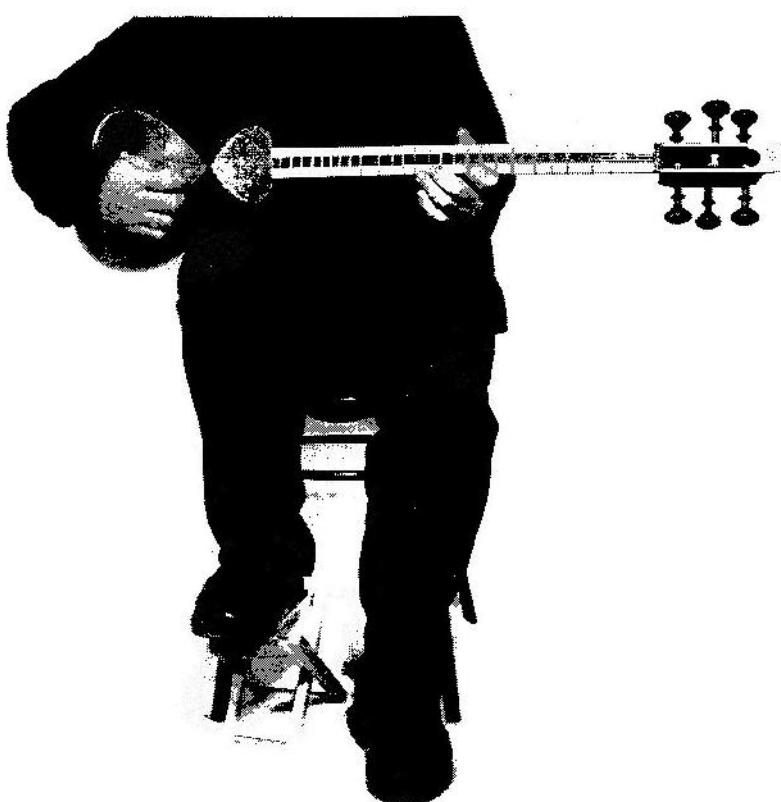
۱۷۱	• تمرین، بخشی زندگی یک موسیقیدان است
۱۷۱	• تمرین مفید، با یک برنامه‌ی خوب و صحیح آغاز می‌شود
۱۷۲	• ورزش را فراموش نکنید
۱۷۳	• از تمرینات لذت ببرید
۱۷۶	• میزان پیشرفت مورد انتظار
۱۷۸	• وقتی تمرین در حکم تفریح باشد، چند حسن دارد
۱۷۹	• در هر تمرین دو امر جریان دارد
۱۷۹	• یک پیشنهاد عالی: « تقسیم قطعه به بخش‌های مختلف»
۱۸۱	• نت‌خوانی و اجرا
۱۸۲	• نکته‌های پزشکی و روانشناسی برای نوازندگان

اکول نوازنده‌گی

نحوه‌ی نشستن، شیوه‌ی گرفتن و شکل اجرا با ساز تار را «اکول نوازنده‌گی» می‌گویند. اکول نوازنده‌گی یکی از اولین اصول مهم در اجرای موسیقی و نوازنده‌گی است.

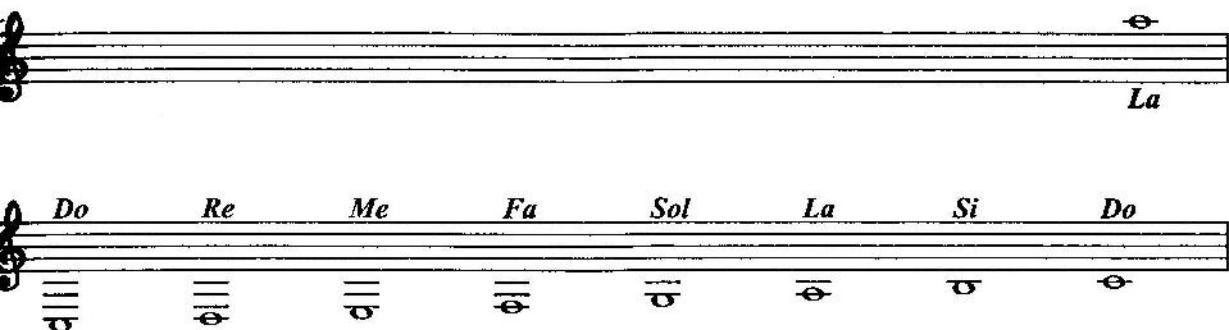
◆ روش نشستن

برای ایجاد شرایط مناسب فیزیکی در نوازنده‌گی می‌توانید از صندلی برای تمرین استفاده کنید؛ هنگام نشستن بر روی صندلی، از تکیه دادن به پشتی صندلی پرهیز نمایید و برای ارتفاع دادن به پا (جهت راحت و مناسب قرار گرفتن تار روی پا) از زیرپایی استفاده کنید؛ البته می‌توانید با قراردادن پای راست بر روی پای چپ نیز ارتفاع مورد نظر را ایجاد کنید.

۰ خطوط تکمیلی یا کمکی

همان طور که پیشتر گفته شد روی حامل تنها ۱۱ نت می‌توان جای داد، از این رو برای نگارش نت‌هایی که خارج از خطوط حامل هستند از خطوط کمکی استفاده می‌کنیم تا با یاری آن وسعت نویسی بر روی حامل را افزایش دهیم.

◆ پهنی صوتی تار و سه تار

هر یک از سازهای موسیقی، توانایی اجرای تعداد محدودی از مجموعه نت‌های مورد استفاده در موسیقی را دارند که به آن پهنی صوتی می‌گویند. در شکل زیر، پهنی صوتی سازهای تار سه تار از بهترین تازیرترين نت نمایش داده شده است.

◆ ارزش زمانی نت‌ها

در خط موسیقی به وسیله‌ی شکل نت می‌توان مقدار ارزش زمانی هر نت را نسبت به نت دیگر باز شناخت.

نام نت:	سه لاتنگ	دولاتنگ	سفید	گرد	سیاه	چنگ	نصف	Re	Do
شکل نت:									
نسبت زمانی هر شکل:									
ارزش زمانی:									

شکل نت:	سه لاتنگ	دولاتنگ	سفید	گرد	سیاه	چنگ	نصف	Re	Do
نسبت زمانی هر شکل:									
ارزش زمانی:									

آموزش مقدماتی

◆ شناخت پرده‌های سیم اول

The musical score consists of three staves of music in 4/4 time, treble clef. The first staff begins with a measure of six eighth notes followed by a repeat sign and another measure of six eighth notes. The second staff begins with a measure of six eighth notes followed by a repeat sign and another measure of six eighth notes. The third staff begins with a measure of six eighth notes followed by a repeat sign and another measure of six eighth notes.

پلکانی روی سیم دوم و اول

9.

1 2 3 1 2 3 1 3 1 2 3

1 1 1 1 1 1

1 1 3 2 1 1 1 1

1 1 1 1 1 3

3 2 1 3 2 1 3